

founder and director of this institution Todor Minkov. It is shown that the work of Petar Abrashev also serves as an illustration of certain cultural and everyday life of Nikolaev in the described period, and the book represents the view of young foreigner on middle-class life in the second half of the XIX century.

Key words: memories, gymnasium, boarding school, southern Slavs, training, education.

ВЛАДИМИР ГАМЗА

г. Николаев

ВОСПОМИНАНИЯ ПЕТАРА АБРАШЕВА КАК ИСТОЧНИК ПО ИСТОРИИ ОБРАЗОВАНИЯ И КУЛЬТУРЫ НА НИКОЛАЕВЩИНЕ ВО ВТОРОЙ ПОЛОВИНЕ XIX ВЕКА

В статье комментируется написанная в форме воспоминаний книга известного болгарского ученого и политика Петара Абрашева «Южно-славянския пансион на Ф. Н. Минкова в Николаев (Спомени)». Сделан вывод, что воспоминания Абрашева о его обучении в Николаевской мужской гимназии и пребывании в Южнославянском пансионе Тодора Минкова являются ценным и интересным фактологическим материалом по истории образования и культуры на Николаевщине. Приводятся фрагменты, в которых содержатся сведения о педагогах и учащихся гимназии, учебных программах, библиотеках, организации воспитания и порядках в пансионе, а также характеристика основателя и директора этого заведения Тодора Минкова. Показано, что работа Петара Абрашева служит определенной иллюстрацией культурной и бытовой жизни Николаева в описываемый период, а сама книга является оригинальным взглядом молодого иностранца на мещанскую жизнь во второй половине XIX столетия.

Ключевые слова: воспоминания, гимназия, пансион, южные славяне, обучение, воспитание.

Стаття надійшла до редколегії 20.04.2016

УДК 930.2:94(477)«1917-1921»

ОКСАНА ГРИГОРАЩЕНКО

м. Миколаїв

Ksushak_567@mail.ru

ПОЧАТКОВИЙ ЕТАП УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНО- ДЕМОКРАТИЧНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1921 РОКІВ У СПОГАДАХ В. Ф. СНІГОВОГО

На основі спогадів В. Ф. Снігового розглядаються причини та початковий етап Української національно-демократичної революції (1918 рік) у с. Висунськ на Миколаївщині.

Ключові слова: мемуари, спогади, революція, анархія, Висунськ.

Українська національно-демократична революція 1917–1921 рр. стала важливою віхою в історії боротьби за українську державність. Особливої актуальності дослідження даної проблеми набуває зараз, адже в наступному році відзначатимуться соті роковини з початку визвольних змагань на теренах сучасної України.

Важко виокремити одну, основну причину революції, адже для кожного прошарку суспільства вони були різними, іноді протилежними, і спонукали людей до боротьби за власні ідеали. Потужним прискорювачем революції

стала Перша світова війна, що продемонструвала нездатність правлячої верхівки в умовах воєнних викликів керувати країною. В містах стрімко зростали ціни на продовольчі товари, вводилася карткова система, робочий день подекуди становив 12 годин. Почало загострюватись аграрне питання. Велика кількість селянських господарств були за межею бідності.

Поштовхом до Української революції послужили події, які відбулись у лютому 1917 року в Петрограді: розпочались масові страйки й демонстрації, до яких приєдналися частини столичного гарнізону. 27 лютого вся

влада зосередилась в руках Тимчасового комітету Державної думи, а вже 2 березня монархія була повалена, цар Микола II зрікся престолу, і вся повнота влади спочатку зосередилась в руках Тимчасового уряду.

На початку березня в Україні практично були ліквідовані органи царської адміністрації, виконавча влада перейшла до призначених Тимчасовим урядом губернських та повітових комісарів [1].

Важливим джерелом про події тієї епохальної доби є спогади сучасників Української революції 1917–1921 рр. Зокрема про перебіг подій на Миколаївщині залишив свідчення В. Ф. Сніговий, що проживав у селі Висунськ і у 1917 році був призначений секретарем Висунського комітету по господарчій частині. Згадує про ці події він так:

«Неудачи войны, расхлябанность правительства, вмешательство Григория Распутина в дела правительства, измена военного министра Сухомлинова, полковника Мясоедова и Царицы Александры Федоровны, жены Николая II, принятие Царем главнокомандования, которое оказалось бездарным и с частыми неудачами, создало в армии брожение, дезорганизацию, увеличение дезертирства. Недостача продовольства в Ленинграде и в Москве создали рабочие забастовки, а потом и протесты, и революцию...» [3, 34].

У самому Висунську, зі спогадів автора, ситуація на початку революції була наступною:

«В Висунске мещанского старосту сняли, а выбрали Розсоху Василя (рожд. 1878 г.), но он тоже вскоре полетел. Избрали Евфименка Захара Павловича (рожд. 1876 г.), но и он скоро был переизбран. Секретарем поступил военный Кужильный Яков Савич, людина толкова и долго вел эту работу. Избран был сельсовет из 36 человек, попал туда и местный священник... В 2-х классном училище избрали по хоз. части комитет из 5 душ, председателем был еврей Чаусовский Илья, секретарем В. Снеговой. А также избран был продовольственный комитет. Председатель – Гаряга Авраам, член правления Иванец Никита, аферист и фальшивомонетчик... Все началось по новому [3, 34]. В январе месяце (1918 год) в Висунске установилась своя земская управа, куда избрано было 30 человек, которая и продолжала свое существование до 1920 года» [3, 37].

Проте, не дивлячись на формально вибрані органи управління, у Висунську, як і на всій території України, серед селянства посилювались політико-соціальні орієнтації на «становий автономізм». Поширення таких настроїв вилилося в певну анархічну, руйнуючу хвилю протесту проти державних органів будь якої влади, а дезорганізація армії, й розповсюдження зброї тільки погіршило ситуацію, адже почались масові пограбування, розбої та вбивства [2].

«По причине революции Русская армия с конца 1917 года и начала 1918 года дезорганизовалась и самотеком, самопроизвольно демобилизовалась, почти все солдаты едучи домой брали с собой оружие, винтовки, гранаты и др. И много, особенно из молодых, кинулись на грабежи...» [3, 35], – писав у мемуарах Сніговий.

У його спогадах описуються випадки такого розбою та селянського «самовладдя», які стали поширеними у 1918 році: «В Висунске организовалась шайка грабителей, в результате стали нападать на состоятельных селян, ограбили почту и убили почтальона. В ночь на 23-е февраля злоумышленники напали на дом Старикова. Когда настало утро и собралось много народа, Выборный Захарий сказал Ф. А. Снеговому, что он знает кто это нападет... Арестовали 7 человек вместе с винтовками: Захаров Сергей 24 года; Кузьменко Михаил 19 лет; Афанасьев Димитрий 24 года; Афанасьев Савва 18 лет; Гура Феодосий 35 лет; Гура Радион 25 лет; Ефименко Василий 20 лет. По осмотру специалистами винтовок, установлено, что с них недавно стреляли. Собрался большой сход, на котором было объявлено о злодействе и аресте виновных... Три дня продолжалось следствие и допрос. Выяснилось, что они и почту ограбили, и налеты делали... а 24 февраля судьи постановили: со следственными материалами виновных (7 человек) отправить в г. Херсон в Рев. Трибунал на его усмотрение, и когда секретарем был объявлен приговор... то гражданин деревни Семеновки Новгородец Маркиян... объявил, что такой приговор нам не годится! Раз они, бандиты делали налеты и убили почтальона, убили солдата Михаила Стародубцева, то и их нужно расстрелять.... Кто за? Подымите руки! Тогда сход поднял руки и

закричал, что нужно их расстрелять. Их забрали, поставили ниже кручи, вся толпа пришла посмотреть на казнь... И так общественный сход своим криком сделал свое тяжелое, кровавое дело» [3, 35–37].

«В 1918 году организовалась шайка бандитов... которые будучи пьяными убили мужчину ехавшего в сторону Березнеговатого на хороших лошадях, а лошадей выпрягли и привязали к своему фургону... за весь вечер... бандиты убили 14 душ в возрасте от 8 до 60 лет, поранили 5 душ. Один из раненых упал под фургон и бандиты при темноте его не заметили, вот он приметил, что один из бандитов не выговаривал букву «Р». На следующий день он дал пояснение следователю и посему нашли Клименка Феодосия, которого вместе с двумя Березнеговатскими расстреляли. Все остальные (3 засельских и 2 водопойских) разбежались кто куда» [3, 37].

Такі події, що набули поширення у революційному вирі 1917–1918 рр., мали своє пояснення. Намагання радянської влади активізувати класову боротьбу в селах, сприяло посиленню анархічних настроїв та почуття безкарності.

У зверненні до ВЦВК (травень 1918 р.) Я. Свердлов наголошував: «Ми повинні якнайсерйозніше поставити перед собою проблему поділу села на класи, створення в ньому двох протилежних і ворожих таборів, підмвляючи найбільшій прошарки населення проти куркульських елементів, розпочавши там таку ж саму класову боротьбу, як і в містах, – лише тоді ми досягнемо в селах того, чого ми добилися в містах» [4]. Основним питанням, яке

цікавило селянина завжди було питання земельної власності. Перспектива перерозподілу земельних угідь спонукала людей, в умовах революційних перетворень, на дії, які інколи були безрозсудні та невинуваті.

Н. Махно так пояснював привабливість для селян ідей анархізму: «Вони були проти пана й багатого куркуля, але також і проти політичної й адміністративної влади державних урядовців» [5]

Отже, з вищенаведених свідчень В. Ф. Снігового можна зробити висновок, що за часів революції в українському селі, в переважній більшості, під виглядом селянського самовладдя, процвітала анархія, в авторитеті була «людина з рушницею». Як свідчать ці спогади, «сила закону» та вироки вирішувались на громадських сходах, а органи управління, які де-юре повинні були діяти, фактично не мали ніяких важелів впливу.

Список використаних джерел

1. Нариси історії української революції 1917–1921 років / за ред. В. А. Смолія — К. : Наукова думка, 2011. — С. 91.
2. Лозовий В. С. Проблеми політичної культури українського селянства в добу Центральної Ради (1917–1918 рр.) // Проблеми історії України XIX — початку XX ст. Вип. XII. — К. : Інститут історії України НАН України, 2006. — С. 166–174.
3. Спогади Снігового В. Ф. — Книга 1 «Historia sela Wisunsk». — 48 аркушів. Рукопис (з особистого архіву авторки).
4. Роберт Конвест. Жнива свободи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ukrlit.kiev.ua/zarubijna_literatura.
5. Роберт Конвест. Жнива свободи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrcenter.com/Література/Роберт-Конвест/21646-20/Жнива-Скорботи>.

OKSANA HRYHORASHENKO

Mykolaiv

INITIAL PHASE OF UKRAINIAN NATIONAL DEMOCRATIC REVOLUTION 1917–1921 YEARS IN THE MEMORIES V. F. SNIGOVOI

We consider the causes and the initial stage of Ukrainian national democratic revolution of 1918. Based on the memoirs of contemporaries VF Snihowoi events, the inhabitants of the village Vysunsk.

Key words: memoirs, recollections, revolution, anarchy, Vysunsk.

ОКСАНА ГРИГОРАЩЕНКО

г. Николаев

НАЧАЛЬНЫЙ ЭТАП УКРАИНСКОЙ НАЦИОНАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧЕСКОЙ РЕВОЛЮЦИИ 1917–1921 ГОДОВ В ВОСПОМИНАНИЯХ В. Ф. СНЕГОВОГО

На основании воспоминаний В. Ф. Снегового рассматриваются причины и начальный этап Украинской национально-демократической революции (1918 год) в с. Висунск на Николаевщине.

Ключевые слова: мемуары, воспоминания, революция, анархия, Висунск.

Стаття надійшла до редколегії 19.04.2016